

VÝBĚR TÉMAT Z INSPIRATIVNÍ PUBLIKACE ŠKOLY, KTERÉ POSILUJÍ ODOLNOST, ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ ŠKOLY

Školy, které posilují odolnost

Inspirace pro základní a střední vzdělávání

Česká školní inspekce vydala publikaci *Školy, které posilují odolnost – inspirace pro základní a střední vzdělávání*, která nabízí praktickou podporu školám, které chtějí systematicky rozvíjet odolnost žáků i učitelů. Opírá se o poznatky z tematických šetření, mezinárodních výzkumů a zejména o výsledky PISA 2022, podle nichž čeští žáci patří k těm méně odolným v Evropě – častěji prožívají stres, nejistotu a obavy z neúspěchu.

Cílem publikace není hodnotit, ale inspirovat: ukazuje, co mohou školy dělat, aby pomáhaly dětem zvládat zátěž, učit se z chyb a rozvíjet vnitřní rovnováhu.

Rozvoj odolnosti není samostatný program, ale přístup, který propojuje každodenní výuku, vztahy i řízení školy. Odolnost žáků přitom vyrůstá z odolnosti učitelů – z jejich schopnosti reflektovat vlastní práci, hledat rovnováhu mezi nároky a podporou a vytvářet kulturu důvěry, kde se může učit každý.

CO JE TO „RESILIENCE“?

Resilience, česky odolnost, je dle pojetí PISA 2022 schopnost zvládat změny, překonávat překážky a zachovat si vnitřní rovnováhu i v náročných situacích. U dětí se projevuje například tím, že dokážou reagovat na neúspěch bez ztráty motivace, učí se z chyb a hledají nové způsoby, jak situaci zvládnout. Nejde o vrozenou vlastnost, ale o dovednost, kterou lze cíleně rozvíjet prostřednictvím podpůrného prostředí, citlivé komunikace a přiměřených výzev. Rozvíjí se především v prostředí, kde se děti cítí bezpečně, kde jsou respektovány a kde mohou zkoušet, tvořit a dělat chyby bez obav z hodnocení.

TABULKA 3 | PERSEVAGR (Perseverance), houževnatost

Tvrzení	ČR	Chlapci	dívky	¼ min. SES	¼ max. SES	ZŠ	VG	G4	SŠ s MZ	SŠ bez MZ	Nejnižší 1/5 výsledků	Nejvyšší 1/5 výsledků
1.	48,38	46,14	50,65	43,53	54,43	46,84	55,12	58,39	47,24	42,51	35,67	58,39
2.	64,35	61,94	66,82	56,43	71,00	60,93	72,48	73,84	67,94	51,43	46,65	74,92
3.	47,91	47,23	48,57	43,59	54,05	48,38	47,06	53,91	47,11	42,91	40,24	52,64
4.	19,05	16,84	21,38	24,28	16,80	21,03	14,35	16,63	17,70	20,71	28,82	11,55
5.	32,24	34,39	29,99	27,27	36,27	34,18	34,63	32,04	29,68	26,08	28,17	35,94
6.	12,41	10,14	14,72	16,88	9,22	12,67	9,68	8,90	12,27	19,47	18,62	9,17
7.	22,50	25,17	19,75	24,60	19,81	23,33	20,40	15,86	22,47	27,78	29,47	17,15
8.	43,82	44,29	43,36	32,85	55,54	42,20	54,53	57,22	42,80	28,48	28,93	60,82
9.	54,31	56,02	52,57	52,93	54,94	55,66	50,60	57,74	53,36	52,27	52,56	54,62
10.	19,76	16,72	22,74	23,47	16,10	18,65	18,66	14,70	21,92	25,11	25,16	15,03

1

ODOLNOST JAKO DOVEDNOST, NE VROZENÁ VLASTNOST

Resilience se dá rozvíjet stejně jako jiné kompetence – prostřednictvím zkušeností, zpětné vazby a přiměřených výzev. Žáci se učí vyrovnávat s neúspěchem, plánovat další kroky, hledat pomoc a zachovat si motivaci i v náročných situacích. Klíčovou roli přitom hraje prostředí, které kombinuje důvěru, jasná očekávání a respekt. Školy, které s rozvojem odolnosti pracují vědomě, pomáhají žákům nejen zvládat školní nároky, ale i lépe reagovat na zátěž, změny a nejistotu mimo školní lavice.

2

PROPOJENÍ ODOLNOSTI A WELLBEINGU

Bezpečné a podporující klima je základním předpokladem rozvoje odolnosti. Školy, kde panují dobré vztahy, otevřená komunikace a prostor pro spolupráci, pomáhají žákům lépe zvládat stres, soustředit se na učení a dosahovat lepších výsledků. Wellbeing a resilience nejsou oddělené oblasti – navzájem se posilují. Žáci, kteří se cítí bezpečně, mají možnost vyjádřit svůj názor a vnímají, že jejich hlas má váhu, projevují větší motivaci učit se, experimentovat a překonávat překážky. Péče o pozitivní klima ve škole tak není doplňkem, ale přirozenou součástí práce s odolností.

3

PRÁCE S CHYBOU A RŮSTOVÉ MYŠLENÍ

Přijetí chyby jako přirozené součásti učení je jedním ze základních pilířů odolnosti. Učitelé, kteří oceňují úsilí žáků, poskytují popisnou zpětnou vazbu a vedou je k sebereflexi, pomáhají rozvíjet takzvané růstové myšlení – přesvědčení, že dovednosti lze zlepšovat úsilím, učením a vytrvalostí. Takový přístup snižuje úzkost z neúspěchu, posiluje sebedůvěru i vnitřní motivaci žáků a podporuje jejich schopnost zvládat náročné situace. Když se děti učí vnímat chybu jako příležitost, místo hrozby, učí se nejen vytrvalosti, ale i zodpovědnosti za vlastní učení.

4

ROLE VEDENÍ ŠKOLY A UČITELSKÝCH TÝMŮ

Odolnost žáků vyrůstá z odolnosti učitelů. Ředitelé, kteří podporují profesní rozvoj, sdílení zkušeností a otevřený dialog, vytvářejí prostředí, v němž se pedagogové i žáci cítí bezpečně a motivovaně. Školy, které aktivně pečují o wellbeing svých učitelů, bývají stabilnější, otevřenější změnám a dokážou pružněji reagovat na potřeby žáků. Kultura důvěry, spolupráce a vzájemné podpory patří mezi nejúčinnější cesty, jak dlouhodobě posilovat odolnost celé školy – od vedení přes učitele až po samotné žáky.

5

SPOLUPRÁCE S RODIČI A KOMUNITOU

Škola posiluje odolnost žáků, pokud aktivně spolupracuje s rodiči a širší komunitou. Pravidelná a otevřená komunikace o pokrocích i obtížích dětí pomáhá předcházet nedorozuměním, posiluje důvěru a stabilitu prostředí. Partnerský dialog založený na sdílení, respektu a společném hledání řešení podporuje pohodu žáků i jistotu učitelů. Osvědčilo se zapojování rodičů do školních aktivit, mentoringu či komunitních projektů, které propojují školu s okolím a posilují pocit sounáležitosti všech zúčastněných.

DOPORUČENÍ

Ze zjištění České školní inspekce nabízíme v publikaci několik praktických cest, jak mohou školy systematicky posilovat odolnost žáků i učitelů prostřednictvím každodenní pedagogické práce:

- ▶ **Začlenit téma odolnosti** do školních vzdělávacích programů a plánů rozvoje školy – jako přirozenou součást osobnostního a sociálního rozvoje.
- ▶ **Podporovat kulturu práce s chybou a růstového myšlení** – oceňovat úsilí, nejen výsledek, a učit žáky chápat chybu jako příležitost k učení.
- ▶ **Rozvíjet formativní hodnocení** – poskytovat popisnou zpětnou vazbu, která žákům pomáhá reflektovat vlastní pokrok a rozvíjet odpovědnost za učení.
- ▶ **Pečovat o wellbeing učitelů i žáků** – hledat rovnováhu mezi nároky a podporou, vytvářet prostor pro sdílení zkušeností a vzájemné učení.
- ▶ **Budovat důvěru a spolupráci s rodiči** – zapojovat je do komunikace o pokrocích, potřebách a úspěších dětí.
- ▶ **Posilovat týmovou kulturu a profesní rozvoj učitelů** – podporovat otevřený dialog ve sborovnách a sdílené učení napříč týmem.

Tyto podněty nejsou závazné, ale mohou školám posloužit jako inspirace k tomu, jak principy odolnosti a wellbeingu přirozeně začlenit do života školy a učinit z nich trvalou součást vzdělávací kultury.

ZÁVĚR

Odolnost není o výkonech, ale o schopnosti zvládat tlak, učit se z chyb a hledat rovnováhu mezi nároky a podporou. Publikace vybízí školy, aby hledaly vlastní cesty, jak tuto dovednost systematicky rozvíjet – ve výuce, ve vztazích i v řízení školy. Odolné školy nejsou ty, které se problémům vyhnou, ale ty, které se z nich dokážou učit a proměnit je v příležitost ke zlepšení. Právě tam, kde panuje důvěra, otevřenost a respekt, vyrůstají žáci, kteří se nebojí výzev, věří svým schopnostem a dokážou obstát i mimo školní lavice. Takové školy posilují nejen odolnost svých žáků, ale i kulturu, která podporuje dlouhodobý rozvoj celé vzdělávací komunity.

www.csicr.cz